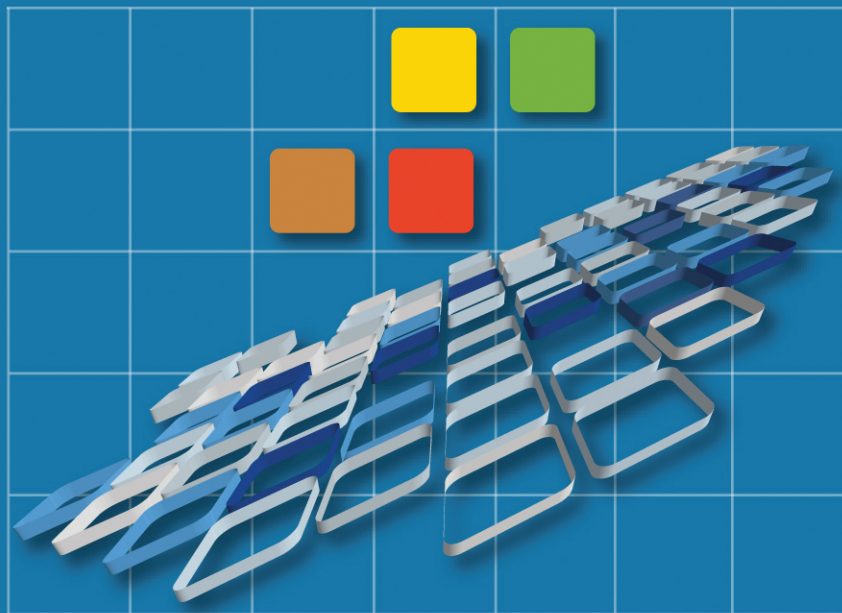


ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Αφιέρωμα
στον καθηγητή Ευάγγελο Π. Δημητριάδη



Επιμέλεια:
Δημήτρης Π. Δρακούλης - Γεώργιος Π. Τσότσος

Εκδοτικός Οίκος Αντ. Σταμούλη
Θεσσαλονίκη 2014

**Ιστορική, κοινωνική και
πολεοδομική ανάλυση του χώρου**

**Αφιέρωμα
στον καθηγητή
Ευάγγελο Π. Δημητριάδη**

**Ιστορική, κοινωνική και
πολεοδομική ανάλυση του χώρου**

**Αφιέρωμα
στον καθηγητή
Ευάγγελο Π. Δημητριάδη**

Επιμέλεια

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Π. ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ – ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΤΣΟΤΣΟΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΣΤΑΜΟΥΛΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2014

Πρώτη Έκδοση: Θεσσαλονίκη 2014

ISBN 978-960-9533-85-0

© ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΣΤΑΜΟΥΛΗ 2014

Π. Π. Γερμανού 38 - Ι. Μιχαήλ 2 - Θεσσαλονίκη 54622

2310-264748 - 6946461460

anstamoulis@hotmail.com

Η μερική ή ολική ανατύπωση είτε η καθ' οιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγή του βιβλίου, καθώς και η φωτοτύπηση τμήματος ή ολόκληρου του βιβλίου, χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη, τιμωρείται από το νόμο.

Τιμητική Επιτροπή Έκδοσης

- Αλέξανδρος - Φαίδων Λαγόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Πολεοδομίας, Α.Π.Θ. και Αντεπιστέλλον Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών
- Μιχαήλ Σ. Κορδώσης, Καθηγητής, Τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Πάνος Σταθακόπουλος, Καθηγητής Πολεοδομίας, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.
- Άγης Αναστασιάδης, Καθηγητής Πολεοδομίας, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ.
- Δημήτρης Π. Δρακούλης, Δρ Αρχιτέκτων Πολεοδόμος, Μεταδιδάκτορας Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών Α.Π.Θ.
- Γεώργιος Π. Τσότσος, Δρ Τοπογράφος Μηχανικός, Σχολικός Σύμβουλος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Εξώφυλλο: Θεόδωρος Παπαϊωάννου, Αρχιτέκτων - Γραφίστας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Ι: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ ΕΚΔΟΣΗΣ	3
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ Α.-Φ. ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΥ	7
ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΖΩΗΣ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	11
ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ	31

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ - Φ. ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΣ	
Ιστορικο-γεωγραφική και σημειωτική ανάλυση της πόλης του Βιτρουβίου: Πολεοδομία, κοσμολογία, ανθρωπομορφισμός και αισθητική	53
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΤΣΟΤΣΟΣ	
Ιστορική γεωγραφία και κύριες θεωρητικές προσεγγίσεις του χώρου	73
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ	
Μεθοδολογικά ζητήματα χαρτογραφικής απεικόνισης: Ο χώρος του Ελληνισμού	93
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΛΠΑΚΗΣ	
Το οξύμωρο της αποκατάστασης του ιστορικού τοπίου: Η ουσία της ιστορικότητας και ο ρόλος των «διαχειριστών»	117
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ	
Τόποι Ελλήνων, χώροι προσφύγων: Η ελληνική πόλη μετά το 1922	133
ΝΙΚΟΣ Χ. ΒΑΡΣΑΚΕΛΛΗΣ	
Η Βιομηχανική Ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης στον 20ό αιώνα	155
ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΣΑΒΒΑΪΔΗΣ	
Ιστορική γεωγραφία μικρής κλίμακας: Χαρτογραφικές μεταλλάξεις της περιοχής Μπες Τσινάρ	171
ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΚΟΡΔΩΣΗΣ	
Εδαφικό ανάγλυφο και οικισμοί της περιοχής των στενών διαβάσεων από Κορινθία προς Αργολίδα. Προοπτικές έρευνας	191

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Π. ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ

Η Κωνσταντινούπολη του 15ου αι. κατά τον Cristoforo Buondelmonti: Το χειρόγραφο 71 της Γενναδείου Βιβλιοθήκης 199

ΑΘΗΝΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΣΥΡΑΚΟΥ

Ιστορίες της Πόλης στον Ισλαμικό Κόσμο 227

ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΑΝΔΡΟΥΔΗΣ

Η οθωμανική πόλη Yenice-i Vardar (Γιαννιτσά) της Μακεδονίας: Ιστορική πορεία και μνημεία 243

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ

Θεσσαλικές πόλεις κατά την πρώιμη οθωμανική περίοδο. Τα Τρίκαλα (Tirhala) και η Λάρισα (Yenişehir) μέσα από τις αρχαιακές πηγές 269

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Η Θεσσαλονίκη κατά τον 17ο αιώνα 287

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

«Οι επτά αστέρες της Αποκαλύψεως» του Γεωργίου Λαμπάκη - Σχόλια και άλλα τινά 319

ΕΛΕΝΗ Γ. ΓΑΒΡΑ

Οικιστικό απόθεμα των Ελληνικών Κοινοτήτων της Μικράς Ασίας. Οι οικισμοί Μουδανιών και Τρίγλειας 345

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΡΤΟΣ

Εθνική ταυτότητα και σχεδιασμός στην Ελλάδα υπό τη δυναμική του φιλελληνισμού. Το πρώτο σχέδιο της Αθήνας των Κλεάνθη - Schaubert 367

ΓΙΩΡΓΟΣ ΟΛ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

Η οδός Εθνικής Αμύνης. Σμιλεύοντας το ιστορικό πορτρέτο της 387

ΜΕΡΟΣ ΙV: ΧΩΡΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ

ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΣΟΦΙΑ ΧΑΤΖΗΚΟΚΟΛΗ – ΑΓΙΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

Χωρική οργάνωση του Συστήματος Υγείας στην Ελλάδα. Ιστορική Εξέλιξη 409

ΧΡΗΣΤΟΣ Θ. ΚΟΥΣΙΔΩΝΗΣ

Ρυθμίσεις του χώρου στο νέο ελληνικό κράτος και το διάταγμα περί υγιεινής οικοδομής πόλεων και κωμών του 1835 427

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΓΕΝΙΤΣΑΡΗΣ – ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΤΑΜΑΤΕΛΛΟΣ – ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΑΝΙΟΠΟΥΛΟΣ	
Δίκτυα μεταφοράς, άξονες και σταθμοί στη Νοτιοανατολική Ευρώπη	445
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΠΙΣΣΟΥΡΙΟΣ	
Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Κύπρο: Ιστορική εξέλιξη και προοπτικές	465
ΠΕΡΥ ΛΑΦΑΖΑΝΗ – ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΠΙΣΣΟΥΡΙΟΣ – ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ – ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΥΡΩΝ ΜΥΡΙΔΗΣ	
Χωροταξική οργάνωση των παραδοσιακών οικισμών της Ελλάδας	481
<i>ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ</i>	
ΠΑΝΟΣ ΣΤΑΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ – ΠΑΝΟΣ ΑΣΗΜΟΣ	
Άνω Πόλη Θεσσαλονίκης: Αξιολόγηση θεσμικού πλαισίου προστασίας. Προ- τάσεις ανάσχεσης της πολεοδομικής «εγκατάλειψης» του παραδοσιακού οικισμού	507
ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗ – ΧΑΡΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
Πολεοδομικός - κυκλοφοριακός σχεδιασμός του ιστορικο-λειτουργικού κέ- ντρου της Χαλκίδας	527
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΡΙΤΖΟΥΛΗ	
Πολεοδομική επέμβαση στην ιστορική περιοχή του «Σιδερά» στον οικισμό της Οίας, ν. Θήρας (Σαντορίνης), Ν. Κυκλάδων	547
ΕΛΙΖΑ Μ. ΓΕΡΕΟΥΔΑΚΗ	
Πολεοδομική Επέμβαση στο Λόφο Καστέλλι της παλαιάς πόλης Χανίων Κρή- της	569
ΜΑΙΡΗ ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ-ΤΖΗΜΟΠΟΥΛΟΥ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΟΥΡΟΣ	
Αρχιτεκτονική του τοπίου ιστορικών ορεινών οικισμών. Ο διατηρητέος οικι- σμός Πεντάλοφος Βοΐου Κοζάνης	587

Θεσσαλικές πόλεις κατά την πρώιμη οθωμανική περίοδο. Τα Τρίκαλα (Tirhala) και η Λάρισα (Yenişehir) μέσα από τις αρχειακές πηγές

Γρηγόρης Στουρνάρας

Αρχαιολόγος, Δρ Πολεοδομίας - Χωροταξίας Ε.Μ.Π.
grstournaras@yahoo.gr

Gregory Stournaras

Thessalian cities during the early Ottoman period. Trikala (Tirhala) and Larissa (Yenişehir) through archival sources

The Ottoman archival sources are an important historical source for the study of Ottoman history in the Greek area. Quite often, approaches of archival sources in relation to the organization of space (urban and rural) now focus on the organization of the state, economy and society, illuminating important aspects of Ottoman social and economic formation. For this study we selected as a case study the two main cities of Thessaly in the early Ottoman period, Trikala (Tirhala) and Larissa (Yenişehir), which show residential continuity and progression throughout the Ottoman period, with several similarities but also important differences. Based on information provided by the archival sources of the period directly related to the area (MM10 Tax records (1454/5), Vakifnames of Turahan (1446), Ömer (c. 1474 and 1484), Hasan (1531), Juridical Codes (1650-1652 and 1662-1678), a reflection on the formation processes of the Ottoman city of the region has been developed.

Η χρήση των οθωμανικών αρχείων και - ειδικά των φορολογικών κατάστιχων - έδωσε αδιαμφισβήτητα μια ιδιαίτερη ώθηση στην ανάλυση και ανασύνθεση της οθωμανικής ιστορικής πραγματικότητας, χάρη και στις μελέτες του Ömer Barkan (1940-41, 1958). Παρά τις διαφορετικές οπτικές, αφετηρίες και παραδοχές μεγάλο μέρος της οθωμανο-λογικής ιστοριογραφικής παραδόσης συνέκλινε με μια μονομερή έμφαση στον κυρίαρχο ρόλο της κεντρικής εξουσίας, στη μελέτη της κεντρικής διοίκησης και των ελίτ, δίχως να επικεντρώνει στην ιστορία των θεσμών, την πολιτική ιστορία και σκέψη και την κοινωνική ιστορία. Ενίοτε η οθωμανική κοινωνία σκιαγραφήθηκε σχηματικά ως ένα πολυπληθές μωσαϊκό, το οποίο αποτελούνταν από κυρίαρχους και υπηκόους, μουσουλμάνους και ετερόθρησκους εγκατεστημένους σε χωριά και πόλεις με συγκρουσιακές σχέσεις έντονης αντιπαλότητας ή σε μια ιδεατή αγαστή συνύπαρξη.

Παράλληλα, τα φορολογικά κατάστιχα αντιμετωπίστηκαν συχνά ως συστηματικές απογραφές που διενεργούσε ένα συγκεντρωτικό κράτος παραβλέποντας πως επρόκειτο αποκλειστικά για απογραφές / καταγραφές του φορολογητέου πληθυσμού. Γενικά, σε προσεγ-

γίσεις στη δημογραφική πυραμίδα, οι μονάδες που αναφέρονται στα φορολογικά κατάστιχα πολλαπλασιαζόμενες με διάφορους συντελεστές, αποδίδουν πληθυσμιακά μεγέθη, τα οποία συγκρίνονται με αναφορές περιηγητών και συγκλίνουν ή αποκλίνουν περισσότερο ή λιγότερο (Erder 1975, Erder και Fargođhi 1979, Ataman 1992). Όμως, οι υπολογισμοί σχετικά με τον πληθυσμό πάνω στη βάση αυτής της οπτικής και τα όποια συμπεράσματα γίνεται αντιληπτό πως σχετικοποιούνται ακριβώς. Επιπλέον, η όποια κατιούσα μεταβολή στα δημογραφικά δεδομένα θεωρήθηκε ως δημογραφική πτώση και παρακμή.

Αναπόφευκτα, η μελέτη της οθωμανικής πόλης επηρεάστηκε από αυτή την συγκεκριμένη ιστοριογραφική παράδοση και ειδικότερα στην προσέγγιση θεμάτων όπως ο ρόλος του κράτους και των ευαγών ιδρυμάτων (βακούφια) ή των συντεχνιών (Barkan 1963) στη διαμόρφωση των δομικών χαρακτηριστικών της (Inalcik 1970, Stoianovich 1970). Το τελικό και συνηθέστερο συμπέρασμα ήταν πως οι τοπικές εξουσίες και κοινωνικές ελίτ, όσο και οι υπόλοιποι κάτοικοι της πόλης ήταν δέσμιοι της κεντρικής εξουσίας και αδύναμοι να αλλάξουν ή να μετασηματίσουν αυτόνομα τη δομή ή ακόμα και την όψη της πόλης όπου ζούσαν.

Όστόσο, η αποκλειστικά θετικιστική προσέγγιση των πηγών αποτέλεσε αντικείμενο αρνητικής κριτικής (Γκαρά 2008: 115-116). Οι νεότερες τάσεις στην κοινωνική ιστορία της οθωμανικής περιόδου με συγκριτική μελέτη διάφορων πηγών και ιδιαίτερη έμφαση στους ιεροδικαστικούς κώδικες (Singer 1990) οδήγησαν στη συστηματική μελέτη μεγαλύτερων ή μικρότερων οικιστικών ενότητων (βλ. ενδεικτικά: Eldem κ.ά. 1999: 10-11, Peirce 2003, Behar 2003, Öz 2005: 57-88, Canbakal 1999, Uđur 2001, Sandfuchs 2008). Παράλληλα, αναπτύχθηκε ένας γόνιμος προβληματισμός στα πεδία της ιστορικής γεωγραφίας και δημογραφίας, και της μελέτης του χώρου, αναγνωρίζοντας ομοιότητες και παράλληλα αναδεικνύοντας ιδιαιτερότητες και ιδιομορφίες στις διάφορες χωρικές κλίμακες που απαντώνται αυτή την περίοδο. Ειδικότερα, σε νεότερες προσεγγίσεις στην ιστορία της οθωμανικής πόλης αναπτύσσεται ένας προβληματισμός για τις διαδικασίες συγκρότησης του αστικού χώρου, την ενσωμάτωση των λειτουργιών της πόλης στις δομές του οθωμανικού κράτους, τη διαμόρφωση του «δημόσιου» και «ιδιωτικού» χώρου, τις σχέσεις ανάμεσα στις ετερόθρησκες / ετεροεθνείς κοινότητες, τις δυναμικά εμφανιζόμενες ή τις «αφανείς» κοινωνικές ομάδες, τις μειονότητες, τις νοοτροπίες και αντιλήψεις που επικρατούν σε σχέση με τον αστικό χώρο και τα διάφορα τοπόσημα που τον χαρακτηρίζουν. Θεωρείται εξίσου αυτονόητο πως η εξέταση μιας οικιστικής ενότητας οφείλει να λαμβάνει υπόψη της μια σειρά επιπλέον παραγόντων όπως: η σεισμικότητα της περιοχής, κλιματολογικές συνθήκες (Fagan 2000), επιδημικά φαινόμενα, επισιτιστικές κρίσεις όπως ακόμη και περιοδικά φυσικά φαινόμενα, τα οποία αλλάζουν ή επηρεάζουν δραματικά τη ζωή των κατοίκων (θεομηνίες, κ.ά.). Ταυτόχρονα όμως ανανεώθηκε και η μεθοδολογία προσέγγισης της οικονομικής ιστορίας στον αγροτικό χώρο (Ασδραχάς κ.ά. 2003), όπως και της κοινωνικής και πολιτισμικής ιστορίας (Fargođhi 2009).

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται μερικές όψεις της ιστορίας των Τρικάλων (Tirhala) και της Λάρισας (Yenişehir), τα κατεχοχήν αστικά κέντρα του θεσσαλικού χώρου στην οθωμανική περίοδο με βάση τα στοιχεία που παρέχουν αρχειακές πηγές για αυτές: Φορο-

λογικό Κατάστιχο MM10 (1454/5), TD 36, Αφιερωτήρια Έγγραφα / βακουφναμέδες των Turahan (1446), Ömer (c. 1474 και 1484), Hasan (1531)¹, Ιεροδικαστικοί Κώδικες (1650-1652 και 1662-1678).

Η παρουσία του Turahan και των απογόνων του, Ömer και Hasan, ήταν καταλυτική για την παγίωση της οθωμανικής κυριαρχίας (Beldiceanu και Nästurel 1983, Σαββίδης 1995, Kiel 1996). Επιπλέον, είχε ως αποτέλεσμα την αυτοδιοικητική αυτοτέλεια σε περιφερειακό επίπεδο. Οι τοπικοί αξιωματούχοι, σχετικά ανεξάρτητοι σε πολιτικό, διοικητικό και φορολογικό επίπεδο καθώς η περιοχή υπάχθηκε στο «σύστημα των άκρων» (uz) (İnalçik 1954: 105, 121-122, 1973: 104-105) διέθεσαν χρόνο και χρήμα για να δημιουργήσουν βασικές υποδομές για το μέλλον, όπως αντίστοιχα και οι άλλοι τοπικοί αξιωματούχοι στα Βαλκάνια (Lowry 2008: 47). Επιπλέον, οι Turahanoğlu ίδρυσαν βακούφια, τα οποία, ως αυτόνομες διοικητικές και οικονομικές μονάδες παροχής υπηρεσιών στις τοπικές κοινωνίες, συντέλεσαν σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη των θεσσαλικών αστικών κέντρων (Λαΐου 2007). Τα συγκεκριμένα βακούφια αποτέλεσαν σε μεγάλο βαθμό τις πρωταρχικές βάσεις οικονομικής αυτοτροφοδότησης στην προσπάθεια οργάνωσης και ανασυγκρότησης των θεσσαλικών πόλεων και της αγροτικής υπαίθρου, ενώ μέσα από αυτά ενισχύθηκε οικονομικά η ανέγερση και λειτουργία θρησκευτικών και δημόσιων κτιρίων, ευαγών ιδρυμάτων, η κατασκευή και περάτωση διάφορων κοινωφελών έργων (Παλιούγκας 1996: 289-295, Γουλούλης 2003: 96).

Στο Αφιερωτήριο έγγραφο του Turahan μέσα σε πλήθος σημαντικών πληροφοριών σχετικά με τη θεσμική και οικονομική λειτουργία του βακουφίου καταγράφεται ένας μακρύς κατάλογος ακινήτων από οικίες και εργαστήρια που αφιερώθηκαν, καθώς θρησκευτικά και δημόσια κτίρια τα οποία ενισχύονταν οικονομικά από τα έσοδα. Οι καταγραφές γίνονται με αναφορά στο είδος του ακινήτου και τις όμορες ιδιοκτησίες ξεκινώντας από νότια και καταλήγοντας βόρεια. Στη Λάρισα τα ακίνητα αυτά στην συντριπτική τους πλειοψηφία έχουν πρόσοψη σε δημόσιο δρόμο. στον οποίο βρίσκονται σε παράταξη και συνορεύουν στη μια πλευρά τους με το βακούφι του, όπου εντός των ορίων του (πιθανόν) υπήρχε το τζαμί και η οικία του. Στην πόλη της Λάρισας αφορούν ένα λουτρό, μεγάλο αριθμό εργαστηρίων, καταστημάτων και οικοπέδων, τα οποία συνορεύουν με το βακούφι του (Πίνακας 1).

Ο Ömer bey το 1474 ολοκληρώνοντας την οικοδόμηση μεγάλου τζαμιού στη Λάρισα (Παλιούγκας 1996: 292-3, Γουλούλης 2003: 86 κ.εξ.) προχώρησε στην αφιέρωση μέρους της περιουσίας του σε βακούφι ιδρύοντας επιπλέον και ιμαρέτ. Στα δυο αφιερωτήρια έγγραφα (c. 1474 και 1484 αντίστοιχα) του Ömer διακρίνεται πως είχε προχωρήσει σε αγορά μεγάλου αριθμού εργαστηρίων, τα οποία άνηκαν σε μουσουλμάνους, και ενός συνόλου 11 οικιών, ιδιοκτησία χριστιανού ιερέα. Διαπιστώνεται πως τα εργαστήρια, τα οποία αγοράστηκαν, βρίσκονταν σε επαφή με το βακούφι του και σε συνεχή γειτνίαση με τα εργαστήρια που άνηκαν ήδη στο βακούφι του πατέρα του. Η περιγραφή των ορίων ακολουθεί την ίδια μορφή όπως και στο Αφιερωτήριο του Turahan. Ενδιαφέρον είναι ότι στις περιγραφές των ορίων εμπεριέχεται πλέον η έκφραση *«πασίγνωστα, μη χρήζοντα περιγραφής»*, η οποία

¹ Στο εξής θα αναφέρονται ως Αφιερωτήριο με το όνομα του εκάστοτε αφιερωτή: Turahan, Ömer I (c. 1474) και II (1484), Hasan.

χρησιμοποιείται αρκετά συχνά σε όλο το κείμενο, υποκαθιστώντας όποια άλλα περιγραφικά στοιχεία σχετικά με τη χωροθέτησή τους. Προφανώς, πρόκειται για ακίνητα τα οποία βρίσκονται στον κεντρικό τομέα της πόλης και θεωρείται δεδομένη και γνωστή η ταυτότητα και η θέση τους (Πίνακες 2 και 3). Η καταγραφή της ακίνητης περιουσίας στην πόλη των Τρικάλων σχετίζεται με εργαστήρια, ξενοδοχεία, και οικίες που βρίσκονταν στην αγορά της πόλης, η οποία υφίσταται ήδη από τα βυζαντινά χρόνια (Γουλούλης 1987: 313) και δείχνει την συνεχή εξέλιξή της στον 15ο αιώνα. Ορισμένα εργαστήρια εντοπίζονται ανάμεσα σε αυτά που άνηκαν στο βακούφι του Turahan και πλησίον του τζαμιού² του (Φαρμακίδης 1926: 313, Μουτσόπουλος 1987, Νημάς 1988: 144-146, Κατσόγιανος 1992: 32-44, 285-6, Kiel 1996: 151). Επίσης αναφέρεται ένα που συνόρευε με το «σιταροπάζαρο», ενώ οι αφιερωμένες οικίες, καταγράφονται επίσης και εδώ ως «*πασίγνωστα επιτοπίως*» υπονοώντας προφανώς κεντρικά σημεία της πόλης (Πίνακας 4).

Ο Hasan το 1531 παράλληλα με την ανέγερση του τζαμιού του (Φαρμακίδης 1926: 313, Παλιούγκας 1996: 305-312, Kiel 1996: 151) ίδρυσε κι αυτός βακούφι και μαρρέτ δίπλα στη Μακρά Γέφυρα του Πηνειού, η οποία βρισκόταν κοντά στη βόρεια έξοδο της πόλης που οδηγούσε στον Τύρναβο. Τα στοιχεία από το συγκεκριμένο αφιερωτήριο σχετίζονται περισσότερο με την οικονομική ενίσχυση τζαμιών και τη λειτουργία του μαρρέτ, δίχως να υπάρχουν στοιχεία για άλλα αφιερωμένα ακίνητα. Είναι όμως αρκετά σημαντικές οι πληροφορίες για το γεγονός ότι η πόλη επεκτάθηκε βορειοδυτικά και σε σχέση με έναν οδικό / εμπορικό άξονα. Ήδη στο χρονικό διάστημα 1484–1506 έχει ιδρυθεί το μπεζεστένι της Λάρισας (Kiel και Deriziotis 1990: 139-145, Σδρόλια 2001: 11-19) και η πόλη αναπτύσσεται πολλαπλώς σε οικονομικό επίπεδο, ως ευρισκόμενη στο κέντρο του οδικού δικτύου στη Θεσσαλία, και λαμβάνοντας πλέον ένα σαφή εμπορικό χαρακτήρα, η ίδρυση του δεύτερου μαρρέτ το 1531 εξυπηρετεί αφενός τον συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό της πόλης και ειδικά τους κατοίκους στον βορειοδυτικό τομέα, όπως και τους διερχόμενους από τη βόρεια εμπορική είσοδο στην πόλη.

Η συγκριτική αξιολόγηση των στοιχείων που παρέχουν οι αρχειακές πηγές επιτρέπουν τη μελέτη της εξέλιξης των συνοικιών, της συνένωσης παλαιών και της συγκρότησης νέων. Εκτός από επιμέρους αναφορές στα Αφιερωτήρια, τα κυριότερα στοιχεία για τις συνοικίες των δυο πόλεων παρέχουν κυρίως τα φορολογικά κατάστιχα (MM 10, TD 36), όπου η κάθε συνοικία (mahalle) νοηματοδοτείται αυστηρά ως φοροδιοικητική ενότητα με συγκεκριμένη γεωγραφική έκταση. Εξίσου σημαντικά στοιχεία παρέχουν και οι ιεροδικαστικοί κώδικες, καθώς μέσα από τις διάφορες επικυρωτικές πράξεις είναι δυνατόν να παρακολουθήσει κανείς ως ένα βαθμό, μεγαλύτερο ή μικρότερο, την εσωτερική οργάνωση και ένα πλήθος θεμάτων που σχετίζονται με τους ανώνυμους κατοίκους και τους επιφανείς των τοπικών κοινωνιών.

Το 1454/5 σύμφωνα με το φορολογικό κατάστιχο MM 10 τα Τρίκαλα αποτελούνταν από οκτώ μουσουλμανικές συνοικίες - mahalle: Tabbâgân, Bolayır, Kassâb Ahmed, Kazzâz Musta-

² Το τζαμί του Turahan βρισκόταν στη θέση της σημερινής πλατείας Ηρώων και στη ΒΑ πλευρά της εντοπίζεται η αγορά και η θέση των αναφερόμενων εργαστηρίων.

fa Ahmed, Helvâî Ali, Birgi, Yazıcı Hızır, Camiî με 251 φορολογητέες οικογένειες και εννέα χήρες) και έξι χριστιανικές - mahalle: Mihal Marti, Sâniye, Sâlise, Râbi, Hâmise, Arnavudân, με 212 φορολογητέες οικογένειες και 73 χήρες. Αντίστοιχα στη Λάρισα καταγράφονται 11 μουσουλμανικές συνοικίες (Tabbâgân, Yegân Ođlu, veled Reis, Hacı İbrahim, Kirişçi Hacı, Beddredin Hoca, Sati, Camiî, Hatib Hoca, Demürcü, Tekeli İmamı με 355 φορολογητέες οικογένειες και 12 χήρες) και μια χριστιανική (Gebran με 66 οικογένειες και 17 χήρες). Σε κάθε πόλη η κεντρική – μουσουλμανική – συνοικία, όπου εντοπίζονται και τα πρώτα τζαμιά που ανεγέρθηκαν, αναφέρεται ως Camiî, ενώ οι υπόλοιπες έχουν διάφορα ονόματα. Η ανάλυση των στοιχείων σχετικά με τους φορολογητέους σε κάθε συνοικία παρέχει αρκετά στοιχεία για την προέλευση των κατοίκων, ενίοτε την κοινωνική θέση τους και τις επαγγελματικές ασχολίες τους. Μολονότι είναι επισφαλές να γίνει μια συγκριτική ανάλυση των συνοικιών με βάση τις επαγγελματικές ασχολίες καθώς δεν γίνεται πλήρης και συστηματική αναφορά για όλους, διαπιστώνεται πως οι πιο επιφανείς κοινωνικά διέμεναν στις κεντρικές συνοικίες.

Γενικά στα Τρίκαλα η οθωμανική πόλη αναπτύσσεται επάνω στον προϋπάρχοντα πολεοδομικό ιστό και εμπλουτίζεται με διάφορα κτίρια τα οποία διαμορφώνουν και ενισχύουν τον οθωμανικό χαρακτήρα. Στη Λάρισα είναι πιο ευδιάκριτη η εξέλιξη των συνοικιών στον 16ο και 17ο αιώνα καθώς είναι περισσότερες οι πηγές και τα στοιχεία που παρέχουν. Παρατηρείται πως οι αρχικά μουσουλμανικές συνοικίες παραμένουν ως τα μέσα του 17ου αι. αμιγώς μουσουλμανικές, ενώ παράλληλα συγκροτούνται νέες με μικτό πληθυσμό, δυο αμιγώς χριστιανικές, μια εβραϊκή (ενώ εβραϊκός πληθυσμός εντοπίζεται και σε μικτές συνοικίες) και εμφανίζονται κάτοικοι αρμενικής καταγωγής, καθώς και τσιγγάνοι.

Διαφαίνεται πως οι συνοικίες και των δυο πόλεων μπορεί να συγκροτούνται γύρω από κάποια τζαμιά ή εκκλησίες ή συναγωγές, ωστόσο δεν αποτελούν απομονωμένες οικιστικές νησίδες μέσα στον αστικό χώρο. Στις βαλκανικές πόλεις (όπως και σε αυτές της Μικράς Ασίας και της Ανατολίας) υπάρχουν σπάνια αυστηροί περιορισμοί στην επαφή και κίνηση του πληθυσμού, καθώς έχει διαπιστωθεί πως η διαίρεση και ο διαχωρισμός μεταξύ θρησκευτικών και εθνικών κοινοτήτων στις πόλεις δεν είχαν απόλυτο χαρακτήρα και υπήρχε ώσμωση μεταξύ του πληθυσμού (Ergenç 1980: 105, 1984: 69-78 και 1989: 429-431, Faroqhi 1987, Behar 2003). Παράλληλα, είναι εμφανής η σημασία κάθε κοινωνικής ομάδας ή τάξης στη διαμόρφωση των επιμέρους οικιστικών ενότητων (Canbakal 1999: 9-11), αλλά και στη γενικότερη οργάνωση και χρήση του χώρου, τη δημιουργία τοπόσημων αναφοράς, την αποδοχή ή και απόρριψή τους. Η εμφάνιση των νέων συνοικιών είναι αποτέλεσμα της επέκτασης της πόλης που συνδέεται με την αύξηση των πληθυσμιακών δεδομένων κατά 68% στο διάστημα 1525-1575 (Lawless 1977: 51), παρά της εμφάνισης νέων εξειδικευμένων λειτουργιών που θα πρέπει να χωροθετηθούν σε χώρους πέραν του αρχικού «ιστορικού» πυρήνα³. Στη Λάρισα η πληθυσμιακή σύσταση τον 16ο αιώνα έχει γνωρίσει μεταβολές με την αύξηση του εβραϊκού στοιχείου μετά τη βίαιη εκδίωξή τους από τους βασιλείς Φερδινάνδο και Ισα-

³ Εξειδικευμένες λειτουργίες διαπιστώνονται και στις δυο πόλεις μόνο στην περίπτωση των ομώνυμων συνοικιών Tabbâgân (Ταμπάκικα).

βέλλα (1492) (Beldiceanu 1983: 122), όπως και στα Τρίκαλα (Μπίχτα 1997), ενώ αυξάνει σταδιακά και προοδευτικά εκτός από τους μουσουλμάνους και το χριστιανικό στοιχείο. Αυτό οδηγεί στην ανάδυση νέων μικτών και αμιγών συνοικιών (Πίνακας 5 και Χάρτες 1-2).

Τα στοιχεία που παρέχουν οι ιεροδικαστικοί κώδικες βοηθούν στην κατανόηση του ρόλου, της θέσης και τη λειτουργία των διάφορων κοινωνικών ομάδων, την ταξική διαστρωμάτωση σε επίπεδο πόλης αλλά ακόμη και σε επίπεδο συνοικιών. Επιπλέον, αναδύονται διάφορες οικογενειακές σχέσεις, ο τρόπος ζωής, κυρίαρχες και μη νοοτροπίες, αλλά και οι σχέσεις με τους γείτονες.

Οι αγοραπωλησίες ακινήτων παρέχουν πλήθος στοιχείων σχετικά με την οργάνωση του χώρου στο επίπεδο της οικογενειακής εστίας. Στις πράξεις αυτές οι οικίες ορίζονται επακριβώς με αναφορά της συνοικίας που βρίσκονται, τις γειτνιάζουσες ιδιοκτησίες (δίχως όμως αναφορά γεωγραφικού προσανατολισμού) και οι δρόμοι (διακρινόμενοι σε δημόσιους και ιδιωτικούς) που τις περιβάλλουν. Επιπλέον γίνεται αναλυτική περιγραφή της αρχιτεκτονικής δομής των οικιών και αναφορά των βοηθητικών χώρων, εσωτερικών και εξωτερικών. Στο σύνολο των πράξεων αγοραπωλησίας, οι περισσότερες αφορούν συναλλαγές μεταξύ των μουσουλμάνων και παρατηρείται μια μεγάλη κινητικότητα του μουσουλμανικού πληθυσμού ιδιαίτερα στις περιφερειακές συνοικίες. Στις μικτές συνοικίες σημειώνονται αγορές οικιών τόσο από ομόθρησκους, όσο και από ετερόθρησκους (συνοικίες Arnavud, Emin). Οι τιμές των οικιών διαμορφώνονται με βάση κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, και ειδικότερα τους επιπλέον χώρους που διαθέτουν (εργαστηριακούς, αυλές, κήπους, κλπ), ώστε θα ήταν παρακινδυνευμένο να θεωρήσουμε κάποιες περιοχές ως υψηλού εισοδηματικού επιπέδου (Πίνακας 6).

Οι δυο πόλεις στην περίοδο της οθωμανικής εισβολής βρίσκονταν σε φάση αποδιοργάνωσης, παρά στο απόγειο της ακμής τους. Τα βακούφια αποτέλεσαν κύρια στοιχεία αναφοράς και πόλοι ανάπτυξης των πόλεων. Οι πληροφορίες που συνοδεύουν τις αναφορές σε ακίνητα τα οποία προστίθενται στην περιουσία των βακουφιών είναι δηλωτικές της ανοικοδόμησης που λαμβάνει χώρα στις πόλεις, όπως και της χωροθέτησης οικιών και εργαστηρίων σε σχέση με δημόσια κτίρια (τζαμιά, τεκκέδες, συναγωγές, κ.ά.), οικίες σημαινόντων προσώπων (ιεροδικαστές κ.ά.), και επώνυμα πρόσωπα που φέρονται να αναλαμβάνουν τη χρηματοδότηση, κατασκευή και εκτέλεση δημοσίων κοινωφελών έργων. Οι πηγές αναδεικνύουν αυτό το ρόλο των τοπικών ελίτ (Ergeç 1989: 432), που περιλαμβάνουν τοπικούς αξιωματούχους, οικονομικά εύπορους, εμπόρους και θρησκευτικούς ηγέτες, οι οποίοι αναλάμβαναν την αντιπροσώπευση των κατοίκων απέναντι στην κεντρική διοίκηση και διαδραμάτιζαν έναν ισχυρό ρόλο στην διοίκηση των πόλεων και που με τις αγαθοεργίες τους δημιουργούν δομές κοινωνικής αλληλεγγύης και προσφοράς σε τομείς που το κράτος αδυνατούσε να παρέμβει ή ήταν πέρα από τις αρμοδιότητές του (βρύσες, γέφυρες, δρόμοι, ιμαρέτ, κ.ά.). Γίνεται αντιληπτός ο αλληλοσυμπληρωματικός ο ρόλος τόσο της κεντρικής διοίκησης, όσο και των τοπικών ελίτ σε διαφορετικά ή και κοινά πεδία δράσης. Επιπλέον, οι φορολογικές υποχρεώσεις, οι οποίες σαφώς ορίζουν και διοικητικές ενότητες ανάμεσα στην επαρχιακή πόλη και την κεντρική διοίκηση, θέτουν παράλληλα και το θέμα της συνολικής θεώρησης των σχέσεων πόλεως - υπαίθρου ως σχέσεις αλληλεξάρτησης, αλλά και δι-

αδραστικότητα, όπως και το ερώτημα ποια ήταν τα όρια αυτονομίας για τις περιφερειακές ενότητες (Behar 2003: 1-27, Ergenç 1989: 429-431).

Ο οθωμανικός χαρακτήρας της πόλης, στη Λάρισα και τα Τρίκαλα, συγκροτήθηκε ακριβώς πάνω στην δραστηριοποίηση των Turahanoglu και το ενδιαφέρον που επέδειξαν πάνω στον τομέα οικιστικής ανασυγκρότησης των δυο αστικών κέντρων. Επιπλέον, δεν υπάρχουν στοιχεία για τη μετατροπή ναών ή συναγωγών σε τζαμιά ή μετζίτια, στις δυο πόλεις, όπως και στην υπόλοιπη αγροτική ύπαιθρο, καθώς ήδη από τον 15ο αι. εκπονήθηκε εκτεταμένο οικοδομικό πρόγραμμα ανέγερσης νέων ιερών ταυτόχρονα με κοσμικά κτίρια που ιδρύονται εκ θεμελίων την αντίστοιχη περίοδο. Υπάρχει επίσης η αναφορά πως στην προσπάθεια αναδιοργάνωσης του πολεοδομικού ιστού κατεδαφίστηκαν τα βυζαντινά τείχη στη Λάρισα, όπως και στα Τρίκαλα (Enliva 2001, Φαρμακίδης 1926: 66, Τσοποτός 1983: 44-45, Παλιούγκας 1996: 53). Τα νεοανεγερθέντα κτίρια εκτός από την κάλυψη των διοικητικών και θρησκευτικών αναγκών, σε συμβολικό επίπεδο αποτελούσαν τοπόσημα της νέας κυριαρχίας και δομικά στοιχεία της νέας ταυτότητας. Στο Αφιερωτήριο II του Ömer υπάρχουν πολλαπλές αναφορές σε κάποιον επιστάτη Ισχάκ, ο οποίος φέρεται πως είχε αναλάβει την επίβλεψη και κατασκευή δρόμων στην πόλη της Λάρισας, στοιχείο που καταδεικνύει σαφώς την επέμβαση με διαφόρων ειδών έργα στον πολεοδομικό ιστό⁴.

Η βασική διάκριση ανάμεσα σε μουσουλμάνους και αλλόθρησκους είχε και την παράλληλη όψη της διάκρισης ανάμεσα σε φορολογούμενους (κατακτημένους) και μη φορολογούμενους (κυρίαρχους). Στις αρχαικές πηγές μπορεί κανείς να διακρίνει την κινητικότητα από την ομάδα των αλλόθρησκων κατακτημένων στην τάξη των κυρίαρχων κυρίως με δηλωτικές πράξεις θρησκευτικής μεταστροφής και μικτούς γάμους). Οι σχέσεις όμως ανάμεσα στις κοινότητες αποτυπώνεται στον χώρο με την συγκρότηση αμιγών και μικτών – θρησκευτικά - συνοικιών και την κινητικότητα των κατοίκων μέσα από τις αγοραπωλησίες οικιών και εργαστηρίων / καταστημάτων. Παρατηρείται στη Λάρισα να πωλούνται οικίες από χριστιανούς σε μουσουλμάνους όπως και το αντίθετο. Αυτές όμως δεν αφορούν το σύνολο των συνοικιών, αλλά πολύ συγκεκριμένες συνοικίες, στις οποίες αντίστοιχα παρατηρούνται και διαφορές στις τιμές. Το γεγονός αυτό συνδέεται με την ανεκτικότητα, η οποία επικράτησε στην αντιμετώπιση των αλλόθρησκων, άλλοτε σε μεγαλύτερο και άλλοτε σε μικρότερο βαθμό, η οποία σαφώς απέχει από τις όποιες αντιλήψεις για μια συμβίωση αρμονική και με συνεχή διάρκεια ή με έντονο αφεαυτής συγκρουσιακό χαρακτήρα. Ίσως το πιο ενδιαφέρον στοιχείο είναι πως συχνά καταγράφονται επεισόδια ενδοκοινοτικών εντάσεων παρά διακοινοτικής αντιπαλότητας.

Στις αρχαικές πηγές εκλείπουν αναλυτικές και επακριβείς περιγραφές ώστε να είναι δυνατή η ακριβής και ασφαλής χωροθέτηση των μνημείων και η ταύτιση των τοπωνυμίων (Καλλιβρετάκης 2003). Για τις δυο θεσσαλικές πόλεις σώζονται, βεβαίως, ορισμένα μνημεία και υπάρχει σχετικά επαρκής εικονογραφική τεκμηρίωση χάρτες (Παλιούγκας 1995: 376-381), οι οποίοι σε συνδυασμό με χαρακτηριστικά σε περιηγητικά κείμενα, φωτογραφικά τεκμήρια και με βάση σταθερά γεωγραφικά σημεία αναφοράς (στη Λάρισα ο Πηνειός ποταμός

⁴ Αφιερωτήριο Ömer II: φ. 10ν, στ. 100, φ. 12r, στ. 187, φ. 12ν, στ. 199, φ. 13r, στ. 227.

και ο λόφος του φρουρίου, αντίστοιχα στα Τρίκαλα ο Ληθαίος με το φρούριο) μπορούν να αποτελέσουν το υπόβαθρο για μια ανασύνθεση / αναπαράσταση του αστικού χώρου. Παραμένει ωστόσο η δυσκολία επακριβούς οριοθέτησης των συνοικιών, όπως και η ταύτιση στο χώρο ορισμένων μνημείων και της θέσης τους. Οι αρχειακές πηγές, παρά τον συγκεκριμένο χαρακτήρα τους, καθώς και την σκοπιμότητα σύνταξής τους, προσφέρουν στοιχεία για τη μελέτη ορισμένων όψεων του δομημένου χώρου μέσα από τον συνδυασμό και σύγκριση με άλλα είδη γραπτών πηγών, καθώς και με τα όποια υλικά τεκμήρια (αρχιτεκτονικά λείψανα).

Βιβλιογραφία

- Alexander, John, *Toward a History of Post-Byzantine Greece: The Ottoman Kanunnames for the Greek Lands, circa 1500 - circa 1600*. Athens 1985.
- Ασδραχάς, Σπύρος και Sivignon, Michel και Stoianovich, Traian και Καραπιδάκης, Νίκος Ε. και Κατσιαρδή-Hering, Ολγα και Ματθαίου, Άννα, *Ελληνική Οικονομική Ιστορία, ΙΕ΄-ΙΘ΄ αιώνας*. Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς: Αθήνα 2003.
- Ataman, Bekir Kemal, Ottoman Demographic History (14th-17th Centuries): Some Considerations. *Journal of the Economic and Social History of the Orient* 25 (1992) 187-98.
- Barkan, Ömer, Essai sur les données statistiques des registres de recensement dans l'empire ottoman aux XVe et XVIe siècles. *Journal of Economic and Social History of the Orient* 1 (1958) 9-36.
- Behar, Cem, *A Neighbourhood in Ottoman Istanbul, Fruit Vendors and Civil Servants in the Kasap İlyas Mahalle*. State University of New York Press: Albany 2003.
- Beldiceanu, Nicoara και Năsturel, Petre Ş., La Thessalie entre 1454/55 et 1506. *Byzantion* 53.1 (1983) 104-156.
- Γκαρά, Ελένη, Οθωμανική κοινωνική ιστορία: Αναστοχασμός και τάσεις έρευνας. Στο Φωτεινή Τιμπιρίδου και Δημήτρης Σταματόπουλος (επιμ.), *Οριενταλισμός στα όρια. Από τα οθωμανικά Βαλκάνια στη σύγχρονη Μέση Ανατολή*. Κριτική: Αθήνα 2008, σ. 99-124.
- Γουλούλης, Σταύρος, Βυζαντινοί ναοί των Τρικάλων και γύρω οικισμών. Μια πρώτη παρουσίαση. *Τρικαλινά* 8 (1987) 303-318.
- _____, (επιμ.), *Τα αφιερωτήρια των Τουραχανιδών (Η ελληνική μετάφραση)*. Γενικά Αρχεία του Κράτους: Λάρισα 2003.
- Canbakal, Hülya, *Ayntab at the End of the Seventeenth-Century: A Study of Notables and Urban Politics*. Harvard University: Cambridge, Massachusetts 1999.
- Delilbaşı, Melek και Arikan, Muzaffer (επιμ.), *Hicrî 859 tarihli sûret-i sancak-i Tirhala*, τ. I-II. Türk Tarih Kurumu Yayınları XIV.27: Ankara 2001.
- Ethem, Eldem και Goffman, Daniel και Masters, Bruce, Introduction, Was there an Ottoman City?. Στο των ιδίων, *The Ottoman City between East and West, Aleppo, Izmir, and Istanbul*. Cambridge University Press: Cambridge 1999, σ. 1-17.
- Erder, Leila, The Measurement of Preindustrial Population Changes: The Ottoman Empire from the 15th to the 17th Century. *Middle Eastern Studies* 11 (1975) 284-301.

- Erder, Leila και Faroqhi, Suraiya, Population Rise and Fall in Anatolia 1550-1620. *Middle Eastern Studies* 15 (1979) 322-45.
- Ergenç, Özer, Osmanlı Şehrindeki 'mahalle' nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine. *Osmanlı Araştırmaları* IV (1984) 69-78.
- _____, Some Notes on the Administration Units of the Ottoman Cities. Στο Takeshi Yukawa (επιμ.), *Urbanism in Islam: The Proceedings of the International Conference on Urbanism in Islam*. The Middle Eastern Culture Centre: Tokyo 1989.
- Enliya, Celebi, *Η Θεσσαλία στο οδοιπορικό του περιηγητή Εβλιγιά Τσελεμπί (1668)*. Εισαγωγή - μετάφραση - σχόλια: Θ. Παλιούγκας. Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο Λάρισας: Λάρισα 2001.
- Fagan, Brian, *The Little Ice Age, How Climate Made History 1300-1850*. Basic Books: New York 2000.
- Faroqhi, Suraiya, *Men of Modest Substance: House owners and house property in seventeenth century Ankara and Kayseri*. Cambridge University Press: London - New York 1987.
- _____, *Artisans of Empire. Crafts and Craftspeople Under the Ottomans*. Tauris: London 2009.
- Inalcik, Halil, The foundations of the Ottoman economico-social system in cities. *Studia Balcanica* 3 (1970) 17-24.
- Καλλιβρετάκης, Λεωνίδας, Ιστορική έρευνα των οικισμών της Ελλάδας: Ερευνητικά ζητούμενα και προβλήματα των πηγών. *Τετράδια Εργασίας ΚΝΕ / ΕΙΕ* 18 (2003) 7-24.
- Καμπουρίδης, Κωνσταντίνος, *Η νεότερη Ελλάδα μέσα από οθωμανικές αρχειακές πηγές. Οικονομία, θεσμοί και κοινωνία στη Θεσσαλία του 17ου αιώνα*. Σταμούλης: Θεσσαλονίκη 2009.
- Κατσόγιαννος, Νεκτάριος, *Τα Τρίκαλα και οι συνοικισμοί τους*. Καρατάσιος: Λάρισα 1992.
- Kiel, Machiel και Lazaros Deriziotis, The old Bedesten of Larissa (Yenisehir) in restoration. Στο Tadeusz Majda (επιμ.), *7th International Congress of Turkish Art*, Warsaw 1990, σ. 139-145.
- Λαΐου, Σοφία, Το δίκτυο των βακουφιών της πόλης των Τρικάλων, 15ος-16ος αι. *Ιόνιος Λόγος* 1 (2007) 125-150.
- Lawless, Richard, The Economy and Landscapes of Thessaly during Ottoman Rule. Στο Francis W. Carter (επιμ.), *A Historical Geography of the Balkans*. Academic Press: London - New York 1977, σ. 501-33.
- Μουτσόπουλος, Νικόλαος, Το τζαμί του Οσμάν Σαχ στα Τρίκαλα. *Τρικαλινά* 7 (1987) 85-114.
- Μπίχτα, Κατερίνα, Η εβραϊκή κοινότητα των Τρικάλων τον 19ο αι. και οι ασχολίες των μελών της. *Τρικαλινά* 17 (1997) 295-310.
- Νημάς, Θεόδωρος, Τα κάστρα των Αντιχασίων Τρικάλων. *Τρικαλινά* 8 (1988) 255-288.
- Öz, Mehmet, Osmanlı Klasik Döneminde Anadolu Kentleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* III.6 (2005) 57-88.
- Παλιούγκας, Θεόδωρος, *Η Λάρισα κατά την τουρκοκρατία (1423-1881)*. Δήμος Λάρισας: Λάρισα 1996.

- Peirce, Leslie, *Morality Tales, Law and Gender in the Ottoman Court of Aintab*. University of California Press: Berkeley 2003.
- Σαλακίδης, Γεώργιος, *Η Λάρισα (Yenişehir) στα μέσα του 17ου αιώνα. Κοινωνική και οικονομική ιστορία μιας βαλκανικής πόλης και της περιοχής της με βάση τα οθωμανικά ιεροδικαστικά έγγραφα των ετών 1050-1052 (1650-1652)*. Σταμούλης: Θεσσαλονίκη 2004.
- Salakidis, Georgios, Yüzülda Yenişehir-i Fenârli Akçelizade el-Hac Ahmed Ağa'nın Nakit Vakfı ve Şehirdeki Meşhur Mevlevihane, *Vakıflar Dergisi* 35 (2011) 61-79.
- Sandfuchs, Özlem, *Reconstructing a Town from its Court Records Rodosçuk (1546-1553)*. Ludwig Maximilians Universität: München 2008.
- Σδρόλια, Σταυρούλα, Το μπεζεστένι και η περιοχή του λόφου του Φρουρίου στο Βυζάντιο και την περίοδο της Οθωμανικής κατοχής. Στο ΥΠ.ΠΟ., *Ευρωπαϊκές ημέρες πολιτιστικής κληρονομιάς, Λάρισα 2001*, σ. 11-19.
- Singer, Amy, Tapu Tahrir Defterleri and Kadi Sicilleri: A Happy Marriage of Sources. *Tarih* 1 (1990) 95-125.
- Stoianovich, Traian, Model and Mirror of the Premodern Balkan City. *Studia Balcanica* 3 (1970) 83-110.
- Todorov, Nikolai, La différenciation de la population urbaine d'après les registres de cadis de Vidin. Sofia et Ruse. *Studia Balcanica* 3 (1970) 45-62.
- Yunus, Uğur, *The Ottoman Court Records and the Making of "Urban History", with Special Reference to Mudanya Sicils (1645-1800)*. Boğaziçi University: Istanbul 2001.
- Φαρμακίδης, Επαμεινώνδας, *Η Λάρισα: από των μυθολογικών χρόνων μέχρι της προσαρτήσεως αυτής εις την Ελλάδα (1881)*. Εκδόσεις Κ. Π. Παρασκευόπουλου: Βόλος 1926.

Πίνακας 1: Αφιερωτήριο Turahan (1446), φ. 5ν-7ρ, στ. 45-113, σ. 54-56.

ΑΚΙΝΗΤΑ	Σύνορα			
	Νότια	Δυτικά	Ανατολικά	Βόρεια
Λουτρό	;	;	;	;
1 Εργαστήριο, 1 ορειχαλκείο	;	;	;	;
Κρεοπωλεία		Βακούφι		
3 εργαστήρια	Βακούφι		Βακούφι	
4 εργαστήρια, 12 τσιαρδιά	Βακούφι		Βακούφι	
20 τσιαρδιά, 6 εργαστήρια	Δημόσιος Δρόμος	Βακούφι	Βακούφι	Δημόσιος Δρόμος
10 σύνολο τσιαρδιά, εργαστήριο			Βακούφι	
4 τσιαρδιά, 1 εργαστήριο	Δημόσιος Δρόμος	Δημόσιος Δρόμος	Βακούφι	Δημόσιος Δρόμος
Κρεοπωλείο	Εργαστήριο του Καραμανλή	Σιταροπάζαρο	Δρόμος	Δρόμος
1 εργαστήριο	Δρόμος	Δρόμος		Εργαστήριο. Αρχηγού
Σκεμπετζήδικο	Δρόμος	Εργαστήριο. Χαλβατζή Χαλήλ	Δρόμος	Δρόμος
Μαγειρείο	Κτ. Μαχμούτ Καζάζη	Κτήμα χαλβατζή	Κτ. Αϊδίντζια	Δρόμος
1 εργαστήριο	Κτήμα (Σερράτση) σελλοποιού Χαμζά	Κτ. Χατζή Ιβραήμ	Βακούφι	Δρόμος
4 εργαστήρια	Γαίες Μουράτ Χαν	;	Κτήμα Μουράτ Σαπωνά	Δρόμος
Εργαστήριο (;)	Εργαστήριο Γενή Βέη	Εργαστήριο σαπωνά Αλή	Εργαστήριο αρχηγού	Δρόμος
5 εργαστήρια	Εργαστήριο Γενή Βέη	Βακούφι	Δρόμος	Δρόμος
1 εργαστήριο.	Κτήμα Καλαβούζη	Δρόμος		Δρόμος
2 εργαστήρια.	Εργαστήριο του υιού του Ισμαήλ	Βακούφι	Γαίες σείχη σενάν	Δρόμος
1 εργαστήριο	Κτήμα Χαλβατζή Ησά	Βακούφι	Κτ. Καραμανλή	Δρόμος
1 εργαστήριο	Κτ. Μαυροκέφαλου	Δρόμος	Βακούφι	Δρόμος
1 εργαστήριο	Κτ. Χατζή- Γιουσούφ	Βακούφι	Δρόμος	Δρόμος
Οικόπεδον εργαστήριο	Δρόμος	Γαίες μάγειρου Χασάν	Βακούφι	Κτήμα Σερράτση Χαμζά
Οικόπεδον εργαστήριο	Δρόμος	Τόπον Χατζή Ιβραήμ	Γαίες Ησά	Γαίες Ησά
Οικίες, οικόπεδα ξενοδοχεία	Δρόμος			(συνεχόμενα προς άλλα)
Οικίες	Δρόμος	Κτήμα Καραμανλή	Κτήμα Κόρης μαγείρου Μπαγιαζήτ	Τόπο χαλβατζή σιάχη
Τεμάχιο γης		Τόπος Χαλβατζή Χαλήλ	Βακούφι	Ποταμός

Πίνακας 2: Αφιερωτήριο Όμηρ Ι (1474), Φ.6ν-7r, στ. 85-108, 73-74 (Λάρισα).

ΑΚΙΝΗΤΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΕΣΗΣ	Όριο	Όριο	Όριο
Παλαιό, νέο λουτρό				
Οικίες 11	<i>εν τη ειρημένη πόλει εντός της αυλής, εκτισμένων επι γης αγορασθείσης παρά του χριστιανού ιερέως Ζερού</i>			
Κρεοπωλεία	<i>εν τη σειρά των παπουτσιτικών εργαστηρίων και συνορευομένων εκ μιας πλευράς με το εργαστήριο του Μπεράκ Μπέη</i>	Δρόμος	Δρόμος	Δρόμος
Ξενοδοχεία 3	<i>επι κτήματος του ειρημένου αφιερωτού προς το μέρος της Ποιμενικής αγοράς</i>	Κτήμα του αφιερωτού	Δρόμος	Δρόμος
Εργαστήρια 7	<i>ξενοδοχείο Δελή-αχμέτ</i>	Δρόμος	Δρόμος	Δρόμος
Ξενοδοχεία	<i>Μη χρηζόντων περιγραφής....</i>			
Οικίες 7	<i>Τα ξενοδοχεία τα αγορασθέντα παρά του ρηθέντος Καραγκιόζ</i>	Δρόμος	Δρόμος	Δρόμος

Πίνακας 3: Αφιερωτήριο Όμηρ ΙΙ(1484), φ. 11ν-13ν, στ. 162-260: 94-96 (Λάρισα).

ΑΚΙΝΗΤΑ	Α. Όριο	Ν. Όριο	Δ. Όριο	Β. Όριο
*Περιβόλια, νέον ξενοδοχείον, εργαστήρια τα καλούμενα αγορά, πασιατζήτικα εργαστήρια τα καλούμενα Μπασχανέ	<i>Δρόμος που οδηγεί εις το παλαιόν λουτρόν</i>	<i>Κενόν οικόπεδον Μπεράκ Μπέη</i>	<i>Εργαστήριο Μπεράκ Μπέη & τουρχάν Μπέη</i>	<i>Παλαιόν τζιαμείον</i>
Λουτρό, κήπος με ροδιές συνοικία Χατζή Ιβραήμ	Δρόμος	<i>Οικία θυγατρός Δελή Γιακούπ και κτήμα Μπογιατζή</i>	Δρόμος	Δρόμος
Μερίδιο Λουτρού				
Ξενοδοχείο καλουμένου Μπουζ Χανέ	<i>Εργαστήριο Χατζή Σενάν</i>	<i>Οικόπεδο και Δρόμος</i>	<i>Εργαστήριο υιου του καζαντζή</i>	<i>Εργαστήριο Γιεγκάνογλου</i>
νέα αποθήκη πάγου	<i>Κτήμα του υιού του Χασάν</i>	Δρόμος	Δρόμος	<i>Κενό οικόπεδο, εργαστήριο του Σούμπαση</i>
Δωμάτια 14	Δρόμος	<i>Παλαιόν ξενοδοχείον</i>	<i>Οικία ιεροδικαστού Μουχουδούν</i>	Δρόμος

(συνέχεια στην επόμενη σελίδα)

Πίνακας 3 (συνέχεια): Αφιερωτήριο Όμερ ΙΙ (1484), φ. 11ν-13ν, στ. 162-260: 94-96. (Λάρισα).

ΑΚΙΝΗΤΑ	Α. Όριο	Ν. Όριο	Δ. Όριο	Β. Όριο
Βυρσοδεψεία	Εργ βυρσοδέψου χασάν & χέρσους γαίες	Δρόμος	Δρόμος	Εργαστήριο βυρσοδέψου Δελή Γεδή
Αγγειοπλαστείο	Χέρσους γαίες	Εργαστήριο Γεγκάνογλου	Δρόμος	Εργαστήριο ρηθέντος βυρσοδέψου (Δελή Γεδή)
Εργαστήρια σελλοποιίας 3	Εργαστήριο βαφέως Χουσεΐν	Εργαστήρια πεταλωτικά Τουρχάν μπέη	Δρόμος	Εργαστήριο Χατζή Μαϊμούλ
Εργαστήρια 3	Δωμάτια επιστάτου (Ισχάκ)	Δρόμος	Δρόμος	Εργαστήριο Γεγκάνογλου
Εργαστήρια	Οικία χριστιανού παλιά	Δρόμος	Δρόμος	Κτήμα Βουκόλου
Εργαστήριο 1	Δρόμος	Με το αγορασθέν παρά του Φερχασιάδ εργαστήριο	Εργαστήριο Μουϊμούλ	Εργαστήριο βαφέως Χουσεΐν
Εργαστήρια 4	Δρόμος	Δρόμος	Δρόμος	Δρόμος
Εργαστήρια 5	συναπτόμενα στα ρηθέντα	Δρόμος	Δρόμος	Δρόμος
Εργαστήρια 11		Δρόμος	Χέρσους γαίας αφιερωτού	Δρόμος
Εργαστήρια	Οικία Ντέλλα Χατζή	Οικία Ντέλλα Χατζή	Δρόμος	Ρηθέντα εργαστήρια
Εργαστήρια 10	Εργαστήρια αγορασθέντα παρά σελλοποιού Μουσταφά Αγά	Εργαστήρια κτισθέντα επί εδάφους αγορασθέντος παρά του υιού Γεγκάν και του μάντεως Ελγιάς	Δρόμος	Εργαστήρια Τουρχάν Βέη
Εργαστήρια 3	Εργαστήρια Χατζή Μουϊμούλ	Δρόμος	Ρηθέντα εργαστήρια	Εργαστήριο Γεγκιάν
Εργαστήριο		Εργαστήριο Μπερράκ Μπέη	Δρόμος	Δρόμος
Εργαστήρια 4	Δρόμος	Δρόμος	Χέρσους γαίας του Ομέρ	Ρηθέντα εργαστήρια
Εργαστήριο 1	Δρόμος	Δρόμος	Χέρσους γαίας και εργαστήρια πεταλωτών	Εργαστήριο χαλαστηκόν αγορασθέν παρά Φερίκ

Πίνακας 4. Αφιερωτήριο Ömer I, φ. 7r-7v, στ. 132-156: 75-76 (Τρίκαλα).

Ξενοδοχείον	<i>Μη χρήζουσα περιγραφής εις το στόμιον της αγοράς, καθό πασιγνώστου και καλουμένου ... το ξενοδοχείον του Ομέρ Βέη</i>
Εργαστήρια 25	<i>επί γης αγορασθείσης παρά του φέροντος εξ στεφάνους Δεδέ</i>
Οικίες 8	<i>Μη χρήζουσα περιγραφής ς... Αγορασθεισών παρά χατζή Μαχμούτ μπέδρ εδδήν</i>
Οικίες 8	<i>Συναφών προς τα προηγούμενας ... καθό πασιγνώστων επιτοπίως</i>
Ξενοδοχεία	<i>Συναφών προς το ρηθέν ξενοδοχείον αγορασθέντων παρά του χατζή Σαβουτζά</i>
Εργαστήρια 19	<i>Συναπτόμενων προς το σωκάκιον του Γκιουλ Μουσταφά και προς το ρηθέν ξενοδοχείον</i>
Ξενοδοχεία	<i>Εκ της εγκαταλειφθήσης περιουσίας του Γκιουλ Μουσταφά</i>
Διώροφο κτίσμα	<i>Μη χρήζουσα περιγραφής ... Δια τας υποθέσεις των εμπόρων</i>
Παντοπωλεία	<i>Εν τω μέσω των εργαστηρίων του πατρός του αφιερωτού και αγορασθέντων παρά του χαλήλ τσελεπή</i>
Κρεοπωλεία	<i>Αγορασθέντων παρά του Χαμζά</i>
Εργαστήρια νέα	<i>Κτισθέντων εις το μέρος των θυρδοδεψικών εργαστηρίων και μη χρήζουσα περιγραφής</i>
Βυροδεψεία	<i>Πλησίον του κελλίου Χαϊδάρ Χανέ</i>
Ξενοδοχεία 2 – εριοχοπωλεία	<i>Απέναντι του ξενοδοχείου του αφιερωτού</i>

Πίνακας 5: Η εξέλιξη των συνοικιών στη Λάρισα (1454/5-1650/2).

MM 10(1454/5)	TD 36 (1506)	1650-2	Μουσουλμάνοι	Χριστιανοί	Εβραίοι	Αρμένιοι	Τσιγγάνοι
Mahalle	Mahalle	Mahalle					
Beddredin Hoca	Ενσωματώθηκε	;	+				
Camiî	camîî Köhne	Cami'-I 'Atik	+				
Demürçü	Ενσωματώθηκε	Serraclar	+	+			
Gebran	(Büyüük)	Büyüük		+			
Hacı İbrahim	Hacı İbrahim nâm-ı diğēr Kazancı-oğlu	Kazğānizade	+		+		
Hatib Hoca	Hatib Hoca	Hatib	+				
Kirişçi Hacı	Ενσωματώθηκε	;	+				
Satı	camîî Cedid (;)	Ömer Bey	+				
Tabbâğân	Tabağlı	Debbağlar	+				+
Tekeli İmamı	Tekellü	Tekeli	+				
veled Reis	veled-ı Re's	;	+				
Yegân Oğlu	Mescid veled-ı yegân	Yeganzade	+				
		Arnavud	+	+		+	
		Emin	+	+	+		
		Hatuncuk	+				
;	Emirî nâm-ı diğēr Hüssam Hoca	Hüssam Hoca	+	+			
		Köprübaşı		+			
		Murad Ağa	+	+			
		Papas		+			
		Parasko		+			
	Ramazān	Ramazān	+	+			
		Şehr	+				
		Seyyid Hoca	+	+			
	Sofiler (μουσουλμανική)	Sofular	+	+		+	
		Yahudiler			+		

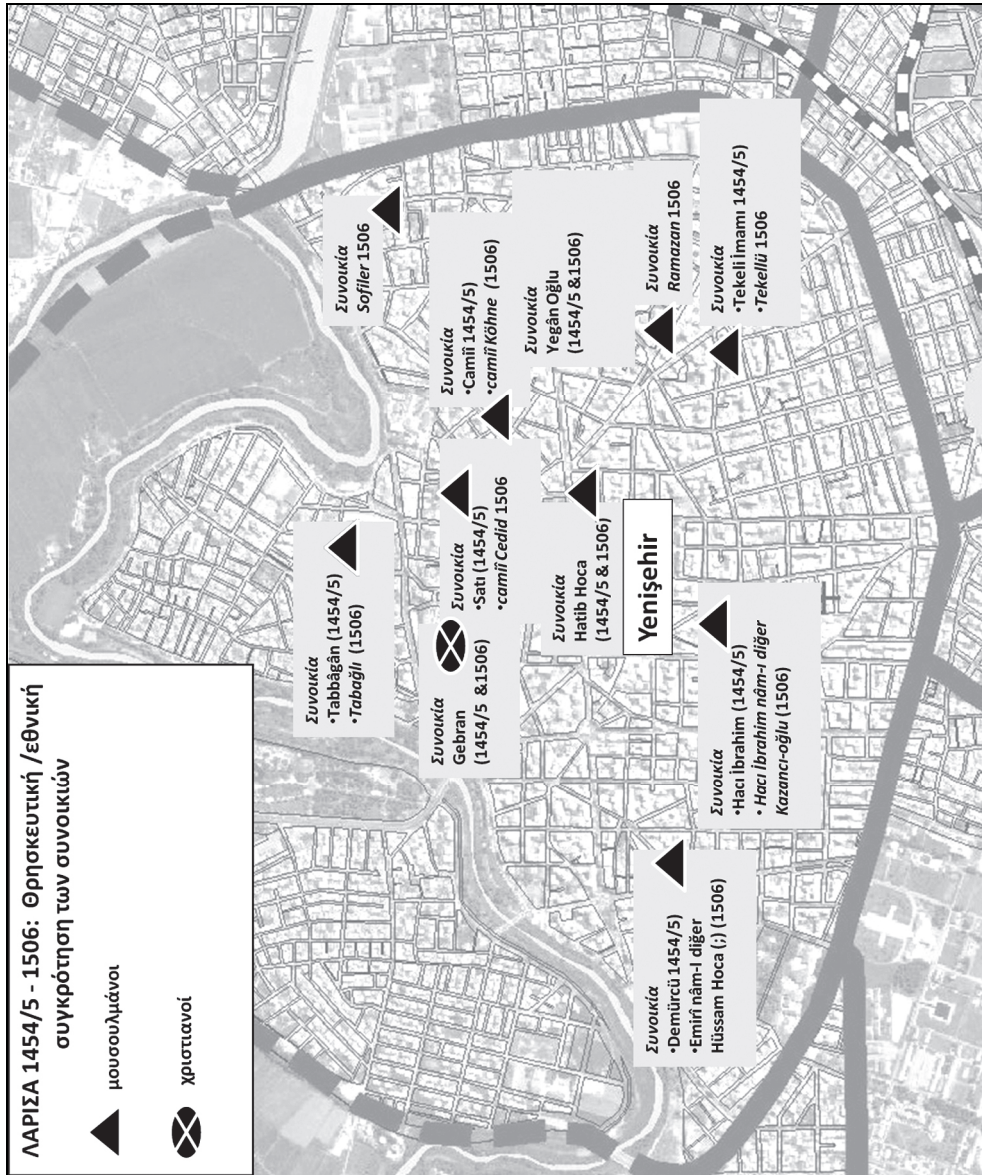
Θεσσαλικές πόλεις κατά την πρώτη οθωμανική περίοδο

Πίνακας 6: Αγοραπωλησίες οικιών στη Λάρισα (1650-2).

ΣΥΝΟΙΚΙΑ	ΜΕΤΑΞΥ	Όριο/ ιδιοκτησία	Όριο/ ιδιοκτησία	Όριο/ ιδιοκτησία	Όριο/ ιδιοκτησία	Αξία	Εγγραφή
Arnavud	Αρμένιος- Αρμένιος	M	M	M	Δρόμος για Τρίκαλα	7 ρ.κ. ¹	284
Arnavud	X-M	M	X	X	Δρόμος ιδιωτικός	11000	332
Arnavud	X-M	X	X	X	Δρόμος	2640	374
Arnavud	X-X	X	X	X	Δρόμος	10 ρ.κ.	425
Arnavud	X-X	M	M	X	X	28 ρ.κ.	466
Arnavud	X-M	M	M	X	Δρόμος	3000	478
Arnavud	X-M	M	M	M	Δρόμος	55 γρ	683
Büyük	X-X	M	X	X	Δρόμος	4000	658
Cami'-I 'Atik	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος	50 κα.γρ.	176
Cami'-I 'Atik	M-M	M	M	M	Δρόμος	100 ρ.κ.	248
Cami'-I 'Atik	M-M	M	M	M	YahudiHane		258
Debbağlar	M-M	M	M	M	Δρόμος	10200	426
Debbağlar	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος	60 γρ	635
Debbağlar	Τσιγγάνος- Τσιγγάνος	ΤΣ	ΤΣ	ΤΣ	Δρόμος	36 ρ.κ.	736
Emin	M-M	M	M	M	Δρόμος		94
Emin	M-X ²	X	X	M	Δρόμος	165 ρ.κ. γρ	205
Emin	M-X	M	M	M	Δρόμος	32 ρ.κ.	447
Emin	M-M	M	M	M		27 γρ	823
Hatib	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος	2800	602
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος		24
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος		60
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος ιδιωτικός		134
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος	119 ρ.κ.	229
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος	4800	325
Hatuncuk	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος	55 ρ.κ.	327
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος	400 ρ.κ.	340
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος	200 ρ.κ.	384
Hatuncuk	M-M	M	M	M	M	3500	510
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος ιδιωτικός	2200	668
Hatuncuk	M-M	M	M	M	Δρόμος	5000	833
Hüssam Hoca	M-M	M	M	M	M		119
Hüssam Hoca	M-M	mescid	M	M	Δρόμος	130 ρ.κ.	707
Kazganizade	M-M	M	M	M	Δρόμος	315 ρ.κ.	401
Kazganizade	M-M	M	M	M	M	400 ρ.κ.	606
Murad Ağa	M-M	M	M	M	Δρόμος	45 ρ.κ.	675
Ömer Bey	M-M	M	M	M	Δρόμος		89
Ömer Bey	M-M	mumhane	M	M	Δρόμος		111
Ömer Bey	M-M	M	M	Δρόμος	δρόμος ιδιωτικός	25000	180
Ömer Bey	M-M	M	M	M	Ρέμα	2000	198
Papas	X-X	X	X	X	Δρόμος	200 κ. γρ	153
Papas	X-X	X	X	X	Δρόμος	225 ρ.κ.	408
Ramazan	M-M	M	M	M	Δρόμος		26
Ramazan	M-M	M	M	X	Δρόμος	3000	435
Ramazan	M-M	M	M	M	Δρόμος	36 ρ.κ.	436
Ramazan	M-M	M	M	M	Δρόμος ιδιωτικός	9000	538
Serraclar	M-M	M	M	M	Δρόμος		20
Serraclar	M-M	M	M	M	Δρόμος		39
Serraclar	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος		99
Serraclar	M-M	M	M	M	Δρόμος	1000	267
Serraclar	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος	335 ρ.κ.	502
Serraclar	M-M	M	M	M	Δρόμος	12000	699
Seyyid Hoca	M-M	M	M		Δρόμος		44
Seyyid Hoca	M-M	M	M	M	Δρόμος		100
Seyyid Hoca	M-M	M	M	M	δρόμος ιδιωτικός	4300	297
Seyyid Hoca	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος ιδιωτικός	10 ρ.κ.	328
Seyyid Hoca	M	M	M	M	Δρόμος	5000	697
Seyyid Hoca	M-M	M	M	M	Δρόμος	73 ρ.κ.	754
Sofular	M-M	M	M	Δρόμος	Πηνεϊός	1000	200
Sofular	M-M	M	M	M	Παραπήγματα	40 ρ.κ.	214
Sofular	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος	37 ρ.κ.	302
Sofular	M-M	M	M	M	Δρόμος	85 ρ.κ.	393
Sofular	M-X	M	XP	Δρόμος		40 ρ.κ.	655
Tekeli	M-M	M	M	M	Δρόμος	10500	195
Tekeli	M-M	M	M	M	Δρόμος	10000	304
Tekeli	M-M	M	M	M	Δρόμος	375 ρ.κ.	682
Tekeli	M-M	M	M	Δρόμος	Δρόμος	50 ρ.κ.	759
Tekeli	M-M	M	M	Αυλή τεκκέ	Δρόμος	35 ρ.κ	780

¹ ρ.κ. = riyalı kebir γρόσια (1 ρ.κ= 80 άσπρα, βλ. Εγγρ. 245, σ. 188)

² Μικτός γάμος



Χάρτης 1: Η εξέλιξη των συνοικιών στη Λάρισσα (Yenişehir) στην περίοδο 1454/5-1506.



Χάρτης 2: Η εξέλιξη των συνοικιών στη Λάρισα (Yenişehir) στην περίοδο 1650-1670.

